

1.11.2007

Hankekuvaus: yliopistokirjastojen rakenteiden ja palvelutoiminnan sovittaminen uudistuvaan yliopistolakiin ja korkeakoulujen rakenteelliseen kehittämiseen

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto esittää, että opetusministeriö ottaisi huomioon tämän alustavan hankekokonaisuuden suunnitellessaan ja resursoidessaan tulevia toimintavuosia. Jos esittämiämme hankkeita on mahdollista resursoida, olemme valmiita tekemään yksityiskohtaisen ja konkreettisen hanke-esityksen.

Tausta

Toimintaympäristön nopea muutos lähiaikoina vaikuttaa yliopistokirjastojen toimintaedellytyksiin tavalla, jota ilman erillisselvityksiä on mahdoton hahmottaa. Hankekokonaisuuden tavoitteena on koota toimintaympäristön muutokseen liittyvää tietoa eri näkökulmista yliopistokirjastojen johdolle ja opetusministeriön virkamiehille päätöksenteon pohjaksi. Hankekokonaisuudessa tehtävillä selvityksillä etsitään näkemystä keskeisten muutosten vaikutuksesta yliopistokirjastojen palvelu- ja yhteistoimintaan sekä pohjaa näiden kehittämiselle. Selvitystarpeet voivat nousta myös opetusministeriön tarpeista.

Hankekokonaisuus jakautuu erillishankkeisiin, joissa toimintaympäristön muutosvaikutuksia tarkastellaan eri näkökulmista. Keskeisimmät tarkastelunäkökulmat ovat:

1. Yliopistokirjastojen hallinto, rahoitus ja rakenteet,
2. Yliopistokirjastojen palveluiden toteuttamis- ja yhteistoimintamuodot,
3. Yliopistokirjastojen tieto- ja viestintäympäristö.

1. Yliopistokirjastojen hallinto, rahoitus ja rakenteet

Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen päämääränä on tarkoituksenmukainen korkeakoulujen määrä ja toimipisteverkosto sekä korkeatasoinen toiminnan laatu ja vaikuttavuus. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi opetusministeriö edellyttää yliopistoilta suurempien ja tehokkaampien kokonaisuuksien muodostamista ja toiminnan selkeää profiloimista. Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelman peruseriaatteena on toimintojen tehostaminen, ikäluokkien pienenemisestä johtuva henkilöstömäärän vähentäminen ja yhteisten palvelukeskusten perustaminen.

Erityyppisillä yhteistyömuodoilla ja yhteenliittymillä haetaan toimintojen tehostamista. Yliopistokirjastojen näkökulmasta on tarpeen selvittää erilaisten yhteistyömuotojen ja liittoutumien edut ja haitat yliopistokirjastojen

1.11.2007

organisoitumisen ja palvelutoiminnan näkökulmasta. Selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa seuraavista asioista:

- yliopistolainsäädännön ja yliopistojen rakenteiden muutosten vaikutukset yliopistokirjastojen taloudelliseen ja hallinnolliseen asemaan sekä toimintaan (mm. verotus- ja maksukysymykset, palvelujen maksullisuus ja maksuttomuus, yhteistyö eri kirjastosektorien kanssa)
- miten lisääntyvä tutkimus vaikuttaa kirjastojen palveluihin ja miten tämä pitäisi ottaa huomioon vuosina 2009-2012 (palvelujen lisääntyminen, open access)
- hankintatoiminta ja omistamiseen liittyvä juridiikka uudenaikaisessa organisaatioympäristössä (esimerkiksi kirjastojen kokoelmat)
- lainsäädäntö ja rakenteet tasa-arvoisen tietoaineistojen saannin näkökulmasta
- yliopistokirjastojen yhteiskunnallisen palvelutehtävän ja rahoituksen määrittely uudessa kontekstissa
- yliopistokirjastojen mahdollisuudet laajentaa rahoituspohjaansa sekä tehostaa toimintaansa.

Resursointitarve: yksi htv kuluineen (85 000 euroa).

Ajoittuminen: 2008-2009.

2. Yliopistokirjastojen yhteistoimintamuodot

Kansallisella tasolla kirjastot ovat vapaaehtoisella yhteistyöllä toteuttaneet jo keskeisiä rakenteellisia muutoksia, joilla on pystytty huomattavasti parantamaan yliopistokirjastojen asiakkailleen tarjoamia palveluja. Nykyisessä muodossa yhteistyön rakenteet ovat monimutkaiset ja vaativat varsin paljon yliopistokirjastojen omaa työpanosta. Selvityksellä haetaan uudenlaisia malleja yliopistokirjastojen vapaaehtoiselle yhteistyölle, konsortioyhteistyölle sekä erilaisten yliopistokirjastojen tarvitsemien ulkoisten palvelujen tuottamiselle tarkastelemalla seuraavia asioita:

- eurooppalaisen korkeakoulualueen kehitys ja merkitys suomalaisille korkeakoulukirjastoille
- minkälaista osaamisklusteriajattelua yliopistokirjastojen ja laajemminkin tieteellisten kirjastojen toimintaan voidaan soveltaa
- liikelaitosmallin vaikutukset yliopistokirjastoihin, mm.: erilaisten keskitettyjen ja ulkoisten palvelujen toteuttamismallien soveltuvuus yliopistokirjastojen toimintaan ja niiden kustannusvaikutukset
- ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sekä ammattikorkeakoulukirjastojen ja yliopistokirjastojen suhde sekä yhteistyömahdollisuudet ja arviot yhteistyön kustannusvaikutuksista
- sektoritutkimuslaitosten ja yliopistojen sekä sektoritutkimuslaitosten kirjastojen ja yliopistokirjastojen suhde sekä yhteistyömahdollisuudet ja yhteistyön kustannusvaikutuksista

1.11.2007

- yliopistokirjastojen vapaaehtoiselle yhteistyölle etsitään rakenteita, jotka mahdollistavat pitkäjänteisen ja sitouttavan yhteistyön palvelujen ja toimintojen kehittämisessä ja ylläpidossa
- yhteistyömahdollisuudet ja rakenteet kansainvälisesti.

Resursointitarve: yksi htv kuluineen (85 000 euroa).

Ajoittuminen: 2008-2009.

3. Yliopistokirjastojen tieto- ja viestintäympäristön kehittäminen

Sähköisten tietoaisteiden jatkuva lisääntyminen sekä verkkoasioinnin, –hallinnon ja –palvelujen edelleen kehittäminen edellyttävät kirjastojen toimintaprosessien määrittelyä ja uudistamista. Tiedon hankinnan, ylläpidon ja jakelun nopeutuminen muuttaa kirjaston roolia palvelujen tuottajana: tieto halutaan reaaliajassa ja mieluiten räätälöitynä suoraan oppimis-, opetus- ja tutkimusprosesseihin. Kirjastojen rooli sähköisten aineistojen julkaisutarjonnassa ja siihen liittyvien menetelmien ja apuvälineiden standardoinnissa lisääntyy. Rakenteellisesta kehittämisestä johtuvilla organisaatioiden yhdistymisillä on vaikutuksia, jotka edellyttävät muutoksia tietojärjestelmätasolla.

Selvitetään yliopistokirjastojen sähköisten palvelujen kehittämistarpeet vuosina 2009-2012, mallinnetaan erilaiset yliopistokirjastojen sähköisen palvelun ympäristöt sekä näihin liittyvän tieto- ja viestintäympäristön rakenteet ja toimintaprosessit sekä liittymät muihin sähköisiin asiointipalveluihin.

Selvityksen tekijä tuottaa yhteistyössä yliopistokirjastojen kanssa suunnitelman siitä, miten yliopistokirjastossa tieto- ja viestintäympäristö tullaan rakentamaan sekä arvion siitä, mitkä tietojärjestelmiin liittyvät projektit ovat yhteisiä kaikille yliopistokirjastoille sekä laatii hanke-esitykset yhteisesti toteutettavista tieto- ja viestintäympäristön kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä. Lisäksi selvityksessä hahmotetaan kansallisen sähköisen tutkimusinfrastruktuurin kokonaisuutta kirjastojen osalta.

Resursointitarve: yksi htv kuluineen (85 000 euroa).

Ajoittuminen: 2008-2009.

Kunnioitavasti,

Jarmo Saarti
puheenjohtaja
Suomen yliopistokirjastojen neuvosto